

ARTICULUS XIV.

De Negligentia Dubitantium.

REGLA est, quod dubius teneatur inquirere, alioquin ei negligentia imputatur, *Bald. in c. 1. §. Personam verò tit. per quos fiat investitio, Jason in l. quædius num. 7. C. qui admittantur ad bon. poss., Surd. decis. 265. num. 47.*, & Theologi constanter pro reg. ponunt, quod operari in dubio, non præmissis diligentias, sit intrinsecè malum, *Sanchez. ad Decalog. lib. 6. c. 3. sub num. 2., Suarez. de censur. disput. 10. sec. 5. num. 12.*, & apud Juristas dubitare, & scire paria sunt ad effectum, ut dubitans teneatur inquirere, alias incurrat negligentiae notam, adnotata per *Altograd. conf. 71. num. 39.*, & seqq. *conf. 94. num. 9. & seqq.*, *Conciol. alleg. civil. 79. sub num. 33. Vers. Verum quia.*

2 Maxima utilitatis futurum, puto agere de negligentia eorum, qui agunt in dubio, pro ut, qui se dubitant illegitimè natos, vel male agere moraliter, vel dubitant se suspensione, aut excommunicatione irretitos, & tamen negligunt veritatem inquirere, sed vel ad ordines faciunt se promoveri, vel promoti ordines exercent, Sacra menta conficiunt, administrant, in quibus casibus exponunt se periculo graviter errandi, & proindè si negligant diligentias inquirere veritatem, peccant quæro igitur quanta diligentia uti debeat, quis in præfatis dubiis pro veritate habenda, ne dicatur negligens, & peccet, aut fiat irregularis.

3 Quod facit ad primum dubium de illegitimitate natalium, præmitto, quod dubius semper debeat præmittere diligentem inquisitionem, alias, neque in foro externo, ut dicitur *c. Illud Dominus de Clerico excom.*, neque in foro conscientiae honeste, & tutè operetur, ut docet *Sanchez. de Matrimon. lib. 2. d. 41. num. 6.*, alioquin operans in dubio, non præmissa diligentia veritatis inquisitione, diceretur amare periculum, & qui amat periculum peribit in illo, *Eccl. 3.*, ac haberet locum illud *psal. 35. Noluit intelligere, ut benè ageret, id est*

quomodo benè ageret, idè sequitur astitit omni via non bona, malitiam autem non odivit, nec excusaret ignorantia, quia tamquam ex negligentia causata diceretur crasfa, & supina, quæ culpabilis est; Ignorare enim, & dubitare de iis, quæ de facili sciri possunt, & debent, culpæ adscribitur, & sibi imputare debet, qui debitam diligentiam nō adhibuit *Jo Bapt. Cofla tract. facti scient., & ignor. inspect. 82. num. 1. 2. 3.*, & hujusmodi dubitans, ac negligens inquirere, quæ de facili scire posset, in sui præjuditium habetur pro scientie, *Surd. decis. 265. num. 47.*, *Gratian. discept. for. 636 num. 5.*

4 Non secundo, quod sufficiens diligentia dicitur ea, qua attentis circumstantiis loci, & temporis, inquirens juditio prudentis, poterit veritatem invenire, *Sanchez. in Summa lib. 1. c. 9. num. 25.*, & c. 10. num. 8., *binc Suarez. in tertiam partem D. Thom. tom. 5. disp. 40. sec. 5. num. 13.*, dicit non esse necesse adhibere omnem possibilem diligentiam absolutè, & simplicitè loquendo, sed sufficit si adhibeat omnis illa, quæ pro loci, & temporis opportunitate fieri potest. At si agatur de sui ipsius præjuditio tantum, sufficiens diligentia est, qua communiter quisque adhibere solet, quod facile constat per tex. in l. *Regula est. sed facti ff. de juris, & facti ignorantia*, ita demum cuique non nocet, si non ei summa negligentia obiciatur, putà si omnes in Civitate sciant, quod ille solus ignorat.

5 Sed difficultas est, quanta debeat esse hec diligens inquisitio in dubio proposito illegitimitatis, & dicit *Sperell. decis. 175. num. 118.* se credere in hoc casu non requiri exactam diligentiam, sed tantam, quanta posset quis de facili certiorari; nam ille pro scientie, & culpabili habetur, qui defacili potest certiorari, ut notat *glos. in l. locus ff. de aqua. poss.*, & latè *Bald. in l. Manifestissimi n. 8. c. de furtis, Surd. decis. 265. num. 62.*, ad dentes ad *Panorm. in c. fin. num. 4. in Vers. si quis dubitet de præscript.*, tunc quia veritas

Pars Secunda. Artic. XIV.

tas legitimitatis, aut illegitimitatis est difficilimæ probationis, itaut neque Matri dcenti filium esse illegitimum credendum sit, nisi alia argumenta ex circumstantiis affrantur, ut latè ostendit *Mascard. deprob. concl. 788. num. 2.*, tum quia jure præsumitur, quisque legitimus, si ex coniugata, & cum Marito cohabitante nascatur, D. D. in l. filium ff. de iis, qui sunt sui, vel alieni juris, *Mascard. à concl. 788. num. 1.*, *Sperell. decis. 174. num. 1.*

7 Et casu quo adhibitis diligentias adhuc remaneret in dubio, non idè tenetur abstinerè à susceptione ordinum, tum quia veramur in materia in qua certitudo haberi non potest; *Sperell. d. decis. 175. num. 120.*, tum quia habet præsumptionem ad sui favorem, ut dictum est, tum quia in dubio, melior est conditio possidentis suam libertatem, quia ubi vertitur dubium, hinc inde est ratio, & par causa, in pari autem causa, melior est conditio possidentis, reg. in pari de reg. *Jur. in 6.*, & ff. de reg. *Jur.*, *Sanchez. de Matrim. lib. 2. d. 41. num. 12.*, & de præcep. *Decalog. lib. 1. cap. x. num. 9.*, & seqq., *Diana par. 4. resol. 2.*, & in puncto, quem non esse censendum illegitimum in dubio resolvit, *Bonacina de refut. in genere d. 1. q. 2. in fine num. 12. §. Incidentis*, licet tutius putet dispensationem petere, *Megala de censur. lib. 7. c. 1. num. 89.*

8 Quod eo magis firmatur, dum, & expositi censentur legitimi, & non irregulares, *Diana pluribus allegatis p. 2. tract. 15. resol. 22.*, & p. 4. tract. 2. resol. 58., ubi refert *Greg. XIV. declarasse expositos habendos pro legitimis, Gratian. discept. for. 135. num. 31.*, & seqq., & c. 267. num. 22., *Menoch. de arbitr. Jud. c. 396. num. 15.*, & 16. *Barbos. de Potest. Episcopi alleg. 51. num. 150.* *Antonell. de regim. Eccl. lib. 6. c. 38. nn. 4.*, *Leoncil. de privil. paup. p. 1. q. 3. num. 64.*, *Pascal. de viribus patr. post. lib. 1. c. 6. num. 10.*, afferens rationem, quia delicta non præsumuntur, sed in dubio capienda est interpretatio, qua delictum excludatur l. merito ff. pro socio, & licet plures tam Theologici, quam Canonistæ oppositum sentiant, relati per *Barbosam collectanea Doctorum ad rub. de infantibus, & languidis expositis Vers. Quæsio est celebris*, attamen communiorum esse D.D. resolutionem juxta à nobis positam sententiam, dicit idem *Barbos. in Vers.*

11 Alius casus figurari potest in exactionibus gabellarum, tributorum, vel aliarum rerum, quovis titulo debitarum, vel prætentiarum, & exactiarum, non solum auctoritate publica, ut de exactoribus gabellarum, & tributorum à Principe impotorum, sed etiam auctoritate privata, ut sunt quedam exactions, quæ per Dominos Prædiorum, Villarum &c. exiguntur à Rusticis, Colonis Partiariis, Castaldionibus &c., si hujusmodi exactores dubi-

dubitent de justitia exactionis, ad quid teneantur, ne saltem ex negligentia delinquent, quod & de conductoribus gabelarum, & tributorum pari modo queri potest.

12 Rationes autem dubitandi esse possunt, vel quia videtur gabella imposta sine necessitate, vel quod Princeps imponens, prius non subtraxit expensas omnino inutiles, & prorsus voluntarias, quas prius subtrahere debet, ut justè nova imponat gravamina; *Regens. de Ponte de potest. Princip. tit. 4. de regal. imposit. Less. de just. & jure lib. 2. c. 33. dub. 6., Diana p. 1. tract. 3. resol. 4., Layman. lib. 3. tract. 3. p. 1. c. 3.*, vel quod prius non suspenderit gratias, & pensiones, quas etiam remunerationis gratia dispensat, quia hæ respiciunt bonum privatum, non imponere autem gabellam respicit publicum bonum, quod privato antefertur; observo tamen, quod si hujusmodi gratiae, & pensiones aliquo modo respectum habent ab bonum publicum, puta quia sunt in remunerationem laborum pro bono publico partorum, ut in bello &c., tunc cessat ratio, & requisitum *Th. del Bene de comitiis. dub. 12. sec. 2.*, vel dubitatur de causa imponendi gabellam, an sit justa, vel an gabella imposta sit major, & excedens, quam necessitas exposcat, & an exactum insumatur in talem necessitatem, vel in aliam causam voluntariam, de quibus late tractat. *Th. del Bene de comitiis. dub. 7. 8. per totum.*

13 Distinguunt, & plurimum D.D., vel exactor scit Dominum, & Principem impONENTEM gabellam, aut tributum dubitare de sua potestate, & jurisdictione, vel de justitia gabellæ impositæ, tum quia quisque debet esse certus de sua jurisdictione &c.; Exactor nequit exigere gabellam impositam, nisi præmissa diligentia, quæ moraliter sufficiat ad veritatem assequendam, vel nescit dominum imponentem dubitare de sua Jurisdictione, dubius ipse tamen exactor est de justitia, & injustitia gabellæ, & dubium exoritur, eo quia alii affirmant, alii negant justam esse gabellam, tunc adhuc distinguunt, vel exactor est subditus, qui munus exactoris exercet ex obedientia, & tunc ad nullam diligentiam tenetur, quia in dubio melior est conditio Superioris, quæ Jus imperandi possidet, & sub-

ditus debet se submittere suo Superiori, & existimare cuncta rectè facere, & sic obediendo ei obsequium, & famulatum præbere.

14 Idem etiam militat de executori justitie, qui exequitur sententiam Judicis, vel carcerando, vel torquendo, etiam occidendo, quia cum Judex habeat jurisdictionem, præsumitur omnia juxta, regulas Justitiae disponere, & sic Judex est in sua possessione, vel quasi, & intrat reg. melior est conditio possidentis, reg. 65., de reg. Jur. in 6., Th. del Bene de comitiis dub. 8. sec. 3. n. 2.

15 Idem prorsus militat in dubio, an bellum sit justum, subditi autem coacti ad bellandum, etiam si dubitent, an bellum sit justum pro parte sui Principis, non tenentur præmittere ulla diligentias ad investigandum de justitia, vel injustitia belli, quia præsumptio stat pro eorum Principe, & in dubio etiam possessio sustinetur, & intrat reg. in pari de reg. jur. in 6.

16 Si vero exactor gabellæ, tributi &c., vel miles, qui accedit ad militandum non sint subditi Domini, pro quo exigunt, vel militant, sed extranei, qui ex mera voluntate, ut lucri gratia accedunt, tunc in dubio tenentur præmittere sufficientem diligentiam, alioquin ex hac negligentia peccant, & si talis, ac tanta sit, ut pertingat ad culpam latam, tenentur ad restitutionem damnorum illatorum, ex tali exactione, ordine tamen servato in restituzione facienda, de quibus prædictis casibus, videndi sunt allegati per Diana p. 4. tract. 3. resol. 7.

17 Et quia diximus, quod subditus si compellatur ad exigendam gabellam, aut tributum, vel ad bellandum, tunc in dubio, non teneri præmittere ulla diligentias, tamen id etiam extendunt ad subditos, qui non compelluntur, sed vel invitantur, vel sponte se offerunt, hi enim semper possunt credere, Principem secundum bonum Jus facere, justè gabellam imponere, justum bellum aggredi, quia in dubio unusquisque debet proximum præsumere bonum, & justum, maximè Principem, & ita sentiunt *Navara de restit. lib. 2. c. 3. num. 278., Suarez. tract. de caritate disp. 12. sec. 6. num. 11., & 12., Taner. in. 2. 2. disp. 2. q. 6. dub. 4. num. 49.*

18 Hinc subsequenter inseritur solutio, an hujus-

hujusmodi exactores in dubio incurvant excommunicationem latam in bulla Cenæ contra imponentes, & exigentes novas gabellas, pedagia &c., nam si exactor sit subditus, & compellatur, cum non peccet, etiam nulla præmissa diligentia, neque incurrit censuram, quæ solùm incurrit ob peccatum mortale, *Cajet. in Summa V. precepti transgressio, Palud. in 4. dist. 18. q. 1. art. 2., Navar. c. 27. num. 9., Gabriel. in 4. dist. 18. q. 2. concl. 2., Soto dist. 22. q. 1. art. 2. concl. 1., Covar. in c. Alma Mater p. 1., Sanchez. lib. 6. Moral. c. 4. num. 54., & faciunt tex. in c. Nemo Episcoporum c. Nullus Sacerdotum 11. q. 3., & Trid. sess. 25. c. 3. de refor., quia excommunicatione major gravissima poena est spiritualis, ac per consequens præsuponit delictum grave.*

19 Subditus vero non compulsus exigendo, aut bellando in dubio excusari etiam potest; juxta superius dicta, quia multi probabiliter sustinent, etiam hunc non peccare, & posse benè præsumere de suo Principe, & sic, si non peccat, neque incurrit censuram, quæ ex dictis præsuponit peccatum.

20 Extranei vero, & non subditi, cum ex dictis teneantur in dubio sufficientem præmittere diligentiam, alioquin, si eorum negligentia ad culpam latam pertingat, peccant mortaliter, tunc pariter eos incurrire excommunicationem bullæ Cenæ, dicendum est.

21 Quid si exactor, aut miles præmisit diligentiam petendo rationes, causas, & circumstantias ab iis, quos ipse putabat sufficienter instructos, doctos, & timoratæ conscientiæ veridicos &c., tamen vel ex illorum ignorantia, vel malitia fuerunt decepti, ita ut justum crederent, quod est iniustum, & tunc per bonam fidem excusantur à peccato, vel è contra, iniustā audiant esse actionem, iniustum bellum, quod tamen revera est justum, sed illi nihilominus in mala fide constituti, adhuc exigunt, & bellum gerunt &c., licet hic calus ad nostrum institutum de negligentia non faciat, tamen quia ut plurimum contingere potest, dico quod per malam fidem certò peccant, & conscientia erronea eos condemnat de peccato, at non incurrint censuras, ut excommunicationem latam in bulla Cenæ, quæ solùm imponi-

tur, & incurritur, in easu vero, scilicet quo imponuntur, vel exiguntur nova pedagia, gabellas iniustas, non autem in casu conscientiæ erroneous, ut observat *Navara c. 27. num. 61., & 70.*

22 Unum planè notandum addit *Thom. del Bene supracit. de comitiis dub. 8. sec. 8.*, quod dicta de exactoribus subditis, aut militibus dubitantibus de justitia exactionis, & belli, non habet locum in consiliariis, & parlamentis, dicas, & in confessariis, & Theologis, à quibus Principes vota exquirunt circa gabellas imponendas, vel bellum gerendum, ii enim consiliarii, Parlamenti, Confessarii, Theologi in dubio non possunt præsumere Principem justè agere, & sic consulere impositionem gabellæ, aut bellum, sed debent, sicuti Judices fere sententiam, & consilium super re certa, id est ex certa scientia, & certitudine, quæ requiritur ad judicandum, nec sufficeret, si Rex, aut Princeps testaretur de sufficienti causa, & necessitate, nam in hoc non est Regi credendum, ut latè ostendit *Thom. del Bene de comitiis dub. 2.*, eo quia cum agatur de præjudicio aliorum, tunc neque Principi creditur, cum in sui commodum testificetur, alioquin in dubio præsumitur pro libertate populorum ab oneribus, & vexationibus, & si in hoc hujusmodi consultores non adhibeant necessariam diligentiam, graviter peccant, ac cæteras obligationes incurront, sicuti Judex, qui in dubio semper pro reo debet judicare, *Cajet. V. Vectigalia, Medin. C. de restitutione q. 7., Navar. de restit. lib. 3. c. 1. num. 267., Vasquez. de restit. c. 6. P. 3. num. 73., Suarez. de legibus lib. 5. c. 15., Regional. lib. x. num. 374., Less. de justitia, & jure lib. 2. c. 17. dub. 7., Mofes. in Summa tom. 2. tract. 12. c. 22. num. 7.*

23 Dixi quod Consultores, Confessarii, Theologi, debent uti maxima diligentia in ponderanda causa, & rationibus, nec possunt Principi, aut petenti fidem præstare in præjudicium aliorum, nec præsumptio stat pro Principi, quia tunc non gerunt personam subditi, sed tamquam Judices sunt pro eo, tunc constituti etiam supra Principem, & quemcumque petentem confilium, volentem se conformare eorum confilio, *Thom. del Bene de comitiis dub. 2. sec. 1. num. 7., ubi sec. 2. respondet ad obiecta.*

24 Dubitans, an proximus sit in extrema neceitate, ex caritate tenetur veritatem indigentiae indagare, & si repererit gravi, aut extrema indigentia laborantem, tenetur eleemosinam elargiri pro viribus, quod si neglexerit, investigare peccat mortaliter, quia laedit charitatem in re gravi, ut post Santiūm scripsit Diana p. 5. tract. 8. resol. 39.

25 Dubitans an incurrit excommunicatio nem, ne fiat irregularis ministrando Sacramenta, si fit Sacerdos, debet facere quod in se est, ut veritatem assequatur, alioquin si negligat, graviter delinquit, ac si sciret nullum esse Matrimonium, & tamen peteret, quia paria sunt scire, ac de facili scire posse, Rota decis. 93. num. 4. p. 2. Recent.

Et si dixeris, quod dubius ab ignorantie non distat l. Manifestissimi. si autem negligit C. de furtis; Immò comparantur, Surd. decis. 265. num. 17.

Attamen limitatur illud dictum, ubi dubitans tenetur inquirere, & de facili potuit certificari, Surd. ead. decis. 265. n. 47., & 62. alleg. per Barbosam suprad. tract. axiom. 78. num. 4.

28 Hinc sequitur, quod si emas res ab eo, de quo rumor est, quod sit fur, aut vehe mens suspicio, quod ille multa vendat furto sublata, si non præmissisti diligens examen, ut veritatem assequereris, tibi hæc negligentia imputatur, & peccas ad tradita per Dianam p. 4. tract. 3. resol. 27. Vers. Notandum est tam hic, immò teneris res, sic emptas vero domino comparenti restituere, nec præsumtum solutum recuperas, & de hac diligentia præmittenda latè tractat Farinac. in tract. de furtis q. 177. num. 29., & 39., ubi quod emens, vel pignus recipiens debebat bene perquirere &c., ubi n. 40., & 42. limitat in emente a prædonibus, & latronibus publicis, si parvo pretio emat, & cum intentione restituendi rem sic emptam, vero domino comparenti, sibi restituto pretio soluto, quia tunc gerit rem utilem vero Domino, ac proinde etiā si nullam præmittat diligentiam, non peccat, nec pretium solutum amittit, ad latè tradita per Menoch. de presump. lib. 5. presump. 29. num. 26., Covar. in reg. peccatum p. 3. §. 1. num. 1. de reg. jur. in 6., Diana d. tract. 3. resol. 33., Sanchez. de matrim. lib. 2. d. 41. num. 29., Castrop. tom. 1. d. 3. pri. 3. num. 4.

30 Prædicta firmantur ex traditis per Cagnol. in l. qui

chez d. disp. 41. nu. 47., & paria sunt non fieri, ac inutiliter fieri l. penul. ff. de suis, & legit. bæred. ad latè tradita per Barbosam tract. de axiomat. jur. axiom. 174. num. 14., sicut paria sunt nullum esse, vel sine effectu esse, Surd. decis. 51. num. 21. 22. Consil. 3. num. 8. conf. 157. num. 13.

27 Quando autem de facili tolli posse dubium existimatur, tenetur omnem diligentiam adhibere, ut veritatem assequatur, alioquin si negligat, graviter delinquit, ac si sciret nullum esse Matrimonium, & tamen peteret, quia paria sunt scire, ac de facili scire posse, Rota decis. 93. num. 4. p. 2. Recent.

Et si dixeris, quod dubius ab ignorantie non distat l. Manifestissimi. si autem negligit C. de furtis; Immò comparantur, Surd. decis. 265. num. 17.

Attamen limitatur illud dictum, ubi dubitans tenetur inquirere, & de facili potuit certificari, Surd. ead. decis. 265. n. 47., & 62. alleg. per Barbosam suprad. tract. axiom. 78. num. 4.

28 Hinc sequitur, quod si emas res ab eo, de quo rumor est, quod sit fur, aut vehe mens suspicio, quod ille multa vendat furto sublata, si non præmissisti diligens examen, ut veritatem assequereris, tibi hæc negligentia imputatur, & peccas ad tradita per Dianam p. 4. tract. 3. resol. 27. Vers. Notandum est tam hic, immò teneris res, sic emptas vero domino comparenti restituere, nec præsumtum solutum recuperas, & de hac diligentia præmittenda latè tractat Farinac. in tract. de furtis q. 177. num. 29., & 39., ubi quod emens, vel pignus recipiens debebat bene perquirere &c., ubi n. 40., & 42. limitat in emente a prædonibus, & latronibus publicis, si parvo pretio emat, & cum intentione restituendi rem sic emptam, vero domino comparenti, sibi restituto pretio soluto, quia tunc gerit rem utilem vero Domino, ac proinde etiā si nullam præmittat diligentiam, non peccat, nec pretium solutum amittit, ad latè tradita per Menoch. de presump. lib. 5. presump. 29. num. 26., Covar. in reg. peccatum p. 3. §. 1. num. 1. de reg. jur. in 6., Diana d. tract. 3. resol. 33., Sanchez. de matrim. lib. 2. d. 41. num. 29., Castrop. tom. 1. d. 3. pri. 3. num. 4.

30 Prædicta firmantur ex traditis per Cagnol. in l. qui

in l. qui cum alio 19. à num. 4., & seqq. ff. de reg. jur., quod in contractibus dubitans nō equiparatur ignorantis, quia contrahens cum altero, si dubitat, debet se diligenter informare, & certificare, hinc oritur illa juris præsumptio, quod contrahens cū alio præsumitur scire qualitatem ejus, l. si Patronus ff. de confirm. tutorum c. innotuit de electione.

31 Limitandum tamen puto; primò, si dubium sit probabile ad favorem dubitantis, quia tunc non agens maximè ad effectum evitandi poenas, quæ alioquin incurrentur ob inobedientiam, quomodo excusatum fuit Capitulum Barcinonense, quod propter rationem dubitandi, non fuisse servata servanda in electione Penitentiarii, recusabat admittere electum ad Possessionem, Rota coram Royas in Barcinonense. Canonicatus 26. Feb. 1646. post decis. 636. p. 4. diversorum, Sanchez ad decalog. lib. 6. c. 3. num. 3.

32 Limita secundò, generaliter in casu, quo Superior præcipiat, & subditus dubitet, an quod præcipitur sit licitum, vel exceedat præcipientis potestatem, nam in tali dubio subditus non tenetur ullâ diligentia præmittere, neque investigare, an res precepta sit licita, nec ne, vel exceedat potestatem præcipientis nec ne, sed tenetur etiam si nullam præmittat perquisitionem obidire, eo quia, cum Superior sit in possessione præcipiendi, sufficit, non esse certum, rem esse illicitam, aut ejus potestatem excedere, undè in dubio intrat reg: melior est conditio possidentis, eique absolute parentum est, ad latè tradita per Sanchez. ad Decalog. lib. 6. c. 3. num. 3., & 5., & in hac generali limitatione fundatur superius dicta in aliquibus casibus peculiariis, ut de justitia belli, gabellarum &c., D.D. communiter c. quid culpatur 23. quæst. 1., Farinac. prax. crim. quæst. 98. nu. 44., Cephal. cons. 110. num. 31., & seqq. lib. 1., Barbos. in d. c. quid culpatur, ibique plures per eum allegati, Menoch. de presump. lib. 6. presump. 96.

33 In materia vero irregularitatis, dubius an incurrit irregularitatem, possibilem diligentiam adhibere tenetur, ut veritatem attingat, alias exponens se periculo suscipiendo ordines, vel administrandi Sacramenta in irregularitate, propter hoc periculum peccaret mortaliter.

34 Sed difficultas est, si adhidita esset possibilis diligentia adhuc remaneret dubium, quia dubitans non potuit invenire veritatem, & tunc distinguendum de dubio juris, & dubio facti; nam in dubio juris præcipit deponere dubium, & judicare se non esse irregularem, propter reg. juris in c. 15. qui de sent. excom. in 6., quod scilicet irregularitas non est afferenda nisi expressa, & clara habeatur in Jure, si igitur facta omni diligentia non invenitur in jure imposita irregularitas, pro eo casu, de quo dubitatur, judicandum est, non esse impositam, Suarez. de censuris disp. 40. sec. 5. num. 18., in dubio vero facti; adhuc distinguendum, nam in dubio facti homicidii, si præmissis omnibus diligentias, adhuc remanet dubius, tunc debet se habere pro irregulari, & hoc specialiter invenitur dispositum de homicidio c. Ad audentiam c. significati il. 2. de homicidio, at in ceteris capitibus in dubio facti præmissis possibilibus diligentias, si adhuc remaneret dubius, nemo debet se habere pro irregulari, ita in dubio mutilationis, qui dubitat hominem mutilasse, putà eruisse ei oculum, & fecit diligentiam, quam potuit, ut facti veritatem assequeretur, sed adhuc res dubia perseverat, tunc non debet se habere pro irregulari, eo quia tunc intrat reg., quod ubi jura partium sunt obscura factum est reo, reg. Cum sunt de reg. jur. in 6., sicuti in reg. In obscuris, minimum est sequentium, in penalibus benignior est interpretatione facienda, & in pari causa potior est conditio possidentis, omnes regulæ jur. in 6., cum ergo dubius adhuc possideat suam libertatem, idest quod sit liber ab irregularitate, sequitur quod meliorem debet conditionem elligere, & se habere pro non irregulari; ratio autem valida est, quia sicuti Judex in dubio comissi delicti, vel qualitatis ejusdem, non potest pœnam ordinariam infligere, l. favorabiliore ff. de reg. jur., quia Judex debet exuberare in eo casu magis in absolvendo, quam in condemnando, l. absentem ff. de pœnis, quod verum est post præmissas diligentias, hinc Cagnol. in d. l. favorabiliore num. 8., dicit, in dubio reum esse absolvendum in fine cause, non in principio, quia finita causa, & formato processu præstitæ præsumuntur debitæ diligētiæ, Cac. ad defen. cons. ult. num. 56., Ita neque